

Barn i sårbare livssituasjoner trenger barnevernet

Barnevernlovens grunnforutsetning er at det er et offentlig ansvar å sikre barn trygge og utviklingsfremmende oppvekstvilkår. Den generelle mistilliten til norsk barnevern som for tiden blir uttrykt både nasjonalt og internasjonalt, må ikke føre til at helsepersonell unnlater å kontakte barnevernet når de møter barn i bekymringsfulle livssituasjoner.

I Tidsskriftet nr. 16/2016 ble artikkelen *Når barn skades med de beste hensikter* av Eivind Meland & Lena Hellblom Sjögren publisert (1). De diskuterte der flere etiske dilemmaer som oppstår når foreldre med ansvar for mindreårige barn ikke klarer å løse konflikter dem imellom på annen måte enn at de flytter fra hverandre. I denne kommentaren vil vi ta opp to temaer de berører.

Først bekymringen for at verdien av å vokse opp hos biologiske foreldre ikke blir tilstrekkelig vektlagt i barne- og familierettssaker med omsorgssvikt der saken ender med omsorgsovertagelse uten foreldrenes samtykke.

Raundalen-utvalget (2) hadde som mandat å belyse barnets interesser når det biologiske prinsipp kommer til anvendelse. Forfatterne siterer utvalget: «Verdien av å vokse opp med biologiske foreldre er betinget av at denne er utviklingsfremmende» (2). De hevder at verdi her erstattes av instrumentelle hensyn.

Det er en grunnleggende verdi i vår kultur at vi skal beskytte barn mot fysiske og psykiske overgrep. Dette er nedfelt i barnekonvensjonen og i barnevernloven, der det heter at alle borgere har plikt til å melde fra til barnevernet hvis man har mistanke om at barn lider overlast. Det å sikre barn utviklingsfremmende oppvekstvilkår er derfor en sentral verdi i befolkningen.

I barnevernssaker må man nettopp veie verdien av å vokse opp med biologiske foreldre opp mot verdien av å sikre utviklingsfremmende oppvekstvilkår. Dette prøver man å få til gjennom støttetiltak i familien, noe som selvsagt gir best resultat når det skjer i samarbeid med foreldrene. Noen ganger skjer det med tvang. Når dette ikke lykkes, må det ved «saklig og upartisk utredning» (1) i rettslige instanser prøves om barnet trenger beskyttelse og støtte under alternative oppvekstbetingelser – i Norge oftest hos fosterforeldre.

I det siste har det vært økende bruk av fosterhjem der fosterforeldrene er i familie med de biologiske foreldrene (3). Barnet opplever det selvsagt ofte som traumatisk eller er ambivalent til å bli flyttet fra foreldrene og det oppvekstmiljøet de kjenner. Det å sikre barnet videre kontakt med foreldrene er derfor viktig.

Ved fastsettelsen av kontakt/samvær med foreldrene etter lov om barneverntjenester

§ 4-19 er det hensynet til barnets beste som er avgjørende. Ved kortvarig omsorgsovertagelse er det et mål å holde kontakten mest mulig ved like for å gjøre tilbakeføring lettere. Ved langvarig omsorgsovertagelse er formålet å opprettholde kjennskapen til de biologiske foreldrene. Barnevernstjenesten har også som mål å hjelpe barn og foreldre til på sikt å forsone seg med beslutningen.

Foreldrefiendtlighetssyndrom – forskjeller mellom USA og Norge

Forfatterne tar for det andre opp «foreldrefiendtlighetssyndromet». De beskriver at dette kan oppstå når en av foreldrene i en foreldrekonflikt gjør det vanskelig for den andre forelder å ha kontakt med barnet. De støtter seg her på amerikansk litteratur.

Barnet som lever i foreldrenes konflikt, kjenner seg presset til å være lojal mot den ene part, og denne støtter barnet i å ta avstand fra den andre. Dette kan skje i kjølvannet av en skilsmisse, ofte med årelangt høyt konfliktnivå mellom partene. Men det kan ifølge forfatterne også oppstå når fosterforeldre og/eller barnevernsansatte setter barnet i lojalitetskonflikt slik at biologiske foreldre blir avvist. Dette er så langt, etter vår erfaring, lite aktuelt i Norge. I USA skjer omsorgsovertagelse med tvang relativt sett hyppigere med yngre barn enn i Norge, og resultatet er gjerne adopsjon (4, 5). I Norge vokser disse barna opp hos fosterforeldre (3).

I en rapport fra Nordlandsforskning fra 2015 (6) fant man at tre av fire foreldre som hadde hatt kontakt med barnevernet, hadde stor tillit til dette. I befolkningen ellers var det bare én av fire som hadde stor tillit til barnevernets arbeid. Forfatterne av forskningsrapporten, en av de mest omfattende studiene som er gjort av norsk barnevern, har i perioden 2008–12 fulgt 715 familier fra 12 utvalgte kommuner. Det er dessverre slik at noen få negative enkeltsaker kan prege bildet av en hel sektor.

Vårt felles ansvar

Barn er avhengige av at deres vanskeligheter blir sett av voksne rundt dem. I tillegg til foreldrene kan dette være naboer, lærere eller helsepersonell. Leger er nettopp voksne som kan møte de utsatte barna i sin yrkeshverdag. Disse barna trenger leger som reagerer, og i vårt samfunn er det barnevernet som har mandat til å undersøke oppvekstbetingel-

sene. For å hjelpe risikoutsatte barn må de ulike faggruppene arbeide sammen, og alle må ta ansvar. Når tilliten til barnevernet hos helsepersonell blir svekket, kan det derfor gå utover barna.

Det skjer feil i alle tjenester. Det er viktig å påpeke dette og kreve forbedringer, men det er samtidig viktig å gjøre det på måter som sørger for at barnet ikke blir kastet ut med badevannet. Dette kan være en fin balansegang. Vi mener Meland & Sjøgrens artikkel nærer opp under en generell mistillit til barnevernet.

Marit Hafting
marit.hafting@uni.no
Marianne Rønnesdal

Marit Hafting er overlege ved BUP Voss og forsker 2 ved Regionalt kunnskapssenter for barn og unge Vest (RKBU Vest). Forfatter har fylt ut ICMJE-skjemaet og oppgir ingen interessekonflikter.

Marianne Rønnesdal er jurist og sosionom og barnevernleder i Voss kommune. Forfatter har fylt ut ICMJE-skjemaet og oppgir ingen interessekonflikter.

Litteratur

1. Meland E, Sjögren LH. Når barn skades med de beste hensikter. Tidsskr Nor Legeforen 2016; 136: 1334–5.
2. Norges offentlige utredninger. Bedre beskyttelse av barns utvikling – Ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet. NOU 2012: 5. www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2012-5/id671400 [22.8.2016].
3. Meld. St. 17 (2015–2016). Trygghet og omsorg. Fosterhjem til barns beste.
4. Munro E, Manful E. Safeguarding children: a comparison of England's data with that of Australia, Norway and the United States. London: Department for Education, 2012.
5. Thoburn J. International perspectives on foster care. I: Fernandez IE, Barth RP, red. How does foster care work? International evidence and outcomes. London: Jessica Kingsley Publishers, 2010: 29–43.
6. Clifford G, Fauske H, Lichtwarck W et al. Minst hjelp til dem som trenger det mest? Sluttrapport fra forsknings- og utviklingsprosjektet «Det nye barnevernet». NF-rapport 6/2015. Bodø: Nordlandsforskning, 2015: 67–9.

Mottatt 3.11. 2016, første revisjon innsendt 9.11. 2016, godkjent 10.11. 2016. Redaktør: Ketil Slagstad.

Publisert først på nett.